

HORVÁTH LAJOS

A vállalati ügyféllimit-számítás módszertani kérdései a Bázel II. szabályozás tükrében

A banki kockázatkezelésben fontos szerepet játszanak az ügyféllimitok, amelyek számszerű formában fejezik ki, hogy a bank mennyi kötelezettséget vállalhat egy adott ügyféllel szemben. A Bázel II. szabályozás keretében jelentős módszertani fejlesztések zajlottak le a hazai bankokban a hitel- vagy kötelezettségvállalási kockázat méréséhez kapcsolódóan. Ezek a fejlesztések azonban nem érintették a limitszámítás módszertanát, pedig a „kinek adható hitel” kérdéséhez szorosan kapcsolódik a „mennyi hitel adható” kérdése is. A tanulmány első részében áttekintjük a limitszámítási eljárások kialakulását, és röviden kitérünk az ügyféllimit-számítás törvényi szabályozására is. A második részben bemutatjuk a vállalatok rövid lejáratú finanszírozási igényeit, majd a hosszú lejáratú finanszírozási célokat vizsgáljuk meg. Az utolsó, záró fejezetben először bemutatjuk a hazai bankokban alkalmazott egyszerűbb és bonyolultabb limitszámítási eljárásokat, majd ezek összehasonlítása után javaslatot fogalmazunk meg a limitszámítás módszertanának továbbfejlesztésével kapcsolatban.

1. A LIMITSZÁMÍTÁSI ELJÁRÁSOK KIALAKULÁSA

ÉS AZ ÁLLAMI SZABÁLYOZÁS SZEREPE

Az ügyféllimitrendszer fokozatosan alakult ki és terjedt el a hazai bankokban. A limitmegállapítás a kezdetektől szorosan kötődött a kockázatoméréshez és kockázatkezeléshez, mivel a limit jelentése nem más, mint a bank adott ügyféllel szemben felvállalt kockázatának összegszerűen meghatározott, felső határa. Az ügyféllimitrendszer alkalmazásának fő előnyét korábban és napjainkban is leginkább abban látják a bankok, hogy segítségével rugalmasabbá és gyorsabbá lehet a döntési mechanizmus. Az ügyféllel az első üzleti kapcsolatfelvétel során ugyanis először meghatározzák az ügyfél által maximálisan igénybe vehető hitel és egyéb termékek (bankgarancia, lízing, stb.) együttes maximális összegét, majd később ezen az összeghatáron belül a konkrét hiteligények felmerülésekor nem folytatják le a teljes hitelbírálati folyamatot. Az ügyféllimit terhére történő hitel jóváhagyásához már egyszerűsített döntési szabályokat lehet érvényesíteni, és a döntési jogkörök is alacsonyabb szintekre kerülhetnek.

A banki gyakorlathoz igazodva, a felügyelet is elismerte az ügyféllimit-számítás jogosultságát; mi több, ennek kötelező használatát is előírta. Érdekes ezzel kapcsolatban egy kicsit részletesebben idézni a 2007. december 31-ig hatályban lévő 14/2001 (III. 9.) PM-rendeletet!

Ennek az 5. § (3) bekezdése előírta: „A kockázatvállalási szabályzatnak tartalmaznia kell az intézményben alkalmazott limitrendszerek (ideértve az ügyfél-, illetve partnerlimit

rendszer, az országlimitrendszert, terméklimiteket, ágazati limiteket) alapelveit, felépítését, a limitek megállapításával, felülvizsgálatával, megváltoztatásával kapcsolatos, belső eljárásrendet.”

A rendelet szempontokat is megadott a limitrendszer kialakításához a következő előírásokkal:

„(4) A hitelintézetnek olyan belső ügyfél-, illetve partnerlimitrendszert kell kialakítania, amely megfelel az alábbi szempontoknak:

a) meghatározza az egyes ügyfelekkel szemben vállalható legmagasabb kockázat mértékének számítási módját,

b) felhasználja az ügyfél-, illetve partnerminősítési eljárás megállapításait, és meghatározza a kizárólag biztosíték nyújtása esetén vállalható kockázat arányát és feltételeit,

c) meghatározza, hogy az egyes kockázatvállalási ügyletfajták hogyan terhelik a limitet (...)”

Mindezek alapján bizonyos mértékű sztenderdizálódás indult el a bankokban, amely azonban nem volt erőteljes folyamat, ezért a limitmegállapítás banki gyakorlata ma is igen változatos. Meg kell jegyeznünk, hogy bármilyen módszerrel is történik a limit megállapítása, a kialakult gyakorlatot összességében óvatosság jellemzi. A bankok érdeke a banki kötelezettségvállalás határának ügyfelenkénti maximálása.

A kockázatmérés és benne a limitszámítás állami szabályozásában változás következett be 2008. január 1-jén. A hitelintézeti törvény kibővült a Bázel II.-höz kapcsolódó előírásokkal, emellett új kormányrendeletek is születtek. Napjainkban a hitelkockázat aktuális szabályozását a következő négy jogszabály tartalmazza:

- Hitelintézeti törvény (1996 évi CXII törvény a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról), ennek főképpen a 76. §-a;
- 196/2007. (VII. 30.) Kormányrendelet a hitelezési kockázat kezeléséről és tőkekövetelményéről;
- 200/2007. (VII.30.) Kormányrendelet a működési kockázat kezeléséről és tőkekövetelményéről; valamint a
- 250/2000. (XII. 24.) Kormányrendelet a hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások éves beszámolóképzési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól 7. sz. melléklete.

Ez utóbbi rendelet melléklete felváltotta a 14/2001 (III.9.) PM-rendeletet, amely az ügyfél-limit-számítással összefüggő előírásokat tartalmazta. A mellékletet áttanulmányozva megállapítható, hogy kimaradtak belőle mindazon részek, amelyek az ügyfélkockázat-méréshez és a limitszámításhoz kapcsolódtak. A törvényalkotónak valószínűleg az volt a szándéka, hogy a kötelező előírások törlésével nagyobb teret adjanak a bankok újszerű módszertani megoldásainak. Ez egyben azt is jelenti, hogy a jövőben a bankoknak nem kötelező limitszámítási szabállyal és limitszámítási rendszerrel rendelkezniük, sem azokat használniuk.

Ennek ellenére a jövőben sem számíthatunk arra, hogy megszűnik a limitszámítás a bankokban, hiszen annak szükségességét nem az állami szabályozás, hanem részben a banki adminisztráció egyszerűsítésének, részben pedig a kockázat csökkentésének igénye hívta életre.

Az idézett jogszabályok megjelenése előtt, a Bazel II. szabályozás átvételére készülvén, jelentős módszertani és informatikai fejlesztések zajlottak le a bankokban annak érdekében, hogy a hitelkockázat mérését a korábbiaknál pontosabban el tudják végezni. Ennek eredményeképpen a **kinek** (milyen kockázatú ügyfélnek) **adható hitel** kérdése ma már precízen megválaszolható az egyes ügyfelekhez tartozó PD (probability of default), vagy ahogy az idézett rendeletekben fordították, az ún. „nemteljesítési valószínűség” segítségével.

Ugyanakkor természetes módon fel fog vetődni az az igény is, hogy a korábinál nagyobb pontossággal határozzák meg, **mennyi hitel adható** egy adott ügyfélnek. Emellett nem szabad arról sem megfeledkeznünk, hogy a bankok továbbra is szeretnének élni azokkal a döntési folyamatokat megkönnyítő és lerövidítő lehetőségekkel, amelyeket a limitrendszer nyújt. Ezen okok miatt nem számíthatunk arra, hogy a rendeletek módosulása nyomán a limitrendszer el fog halni, sőt a fejlettebb és pontosabb kockázatmérési követelményekhez igazodva, a továbbfejlődése várható.

Az ügyfelek szemszögéből vizsgálva, a banki limitrendszer működésének hatékonyságát az határozza meg, hogy az hogyan befolyásolja az ügyfél-elégedettség színvonalát. A limitszámítással szemben ugyanis kettős elvárás fogalmazódik meg. Egyrészt az ügyfél azt várja el, hogy a limitösszeg legyen szinkronban a saját finanszírozási igényével, a bank pedig azt, hogy teremtse meg az egyensúlyt a kockázati kitettség korlátozása, valamint az értékesítési szempontok között. A gyakorlatban nehéz eleget tenni ezeknek az egymásnak ellentmondó követelményeknek, olykor a limitszámítási eljárások módszertani hiányosságai miatt.

A tanulmány következő részében áttekintjük a vállalati hiteligényt kiváltó tényezőket, majd a hazai bankokban alkalmazott limitszámítási eljárásokat mutatjuk be. A kettő összevetése alapján javaslatokat fogalmazunk meg az ügyféllimit-számítás módszertanának továbbfejlesztésére.

2. A VÁLLALATI HITELIGÉNYT MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK

A vállalatok hiteligényét egy tágabb megközelítésből – a finanszírozási igényből – kiindulva lehet meghatározni. A teljes finanszírozási igény adja meg ugyanis azt a keretet, amelynek az alapján eldől, hogy mennyi külső forrásra, ezen belül mennyi hitelre van szüksége a vállalatnak. A továbbiakban ezért azt az eljárást követjük, hogy először áttekintjük a finanszírozási igényt meghatározó tényezőket, majd az elemzés egy későbbi fázisában bemutatjuk, hogy mennyi transzformálódik át ebből hiteligénnyé.

Egy vállalat finanszírozási igényeit különböző szempontokból lehet csoportosítani. A két leggyakoribb ismérv a finanszírozási cél, illetve a finanszírozási idő. Első lépésben a cél szerint, azon belül is a két alapvető finanszírozási cél szerint (folyó termelés, illetve a fejlesztések-beruházások finanszírozása) mutatjuk be a vállalati pénzügyi folyamatokat.

Először az üzleti ciklus finanszírozását tekintjük át, mivel ezt a típusú finanszírozási igényt a vállalat szempontjából külső kényszerek határozzák meg. Ezzel szemben a fejlesztések finanszírozási igényének változása olyan eseményekhez kapcsolódik, amelyeket a vállalat tulajdonosának/menedzsmentjének szabad (külső kényszertől mentes) döntései határoznak meg.

2.1. A folyó termelés finanszírozási igényét kiváltó tényezők

A vállalat folyó termelési tevékenységét üzleti ciklusnak is szokták nevezni a pénz körforgása, átalakulási fázisai alapján. Az üzleti ciklus során a pénz ugyanis különböző átalakulási fázisokon megy keresztül, majd a végén újra pénzzé válik. Ha sikeres volt az üzleti ciklus, akkor a végén több pénz marad a vállalkozásban, mint a ciklus kezdetén volt, ellenkező esetben kevesebb. A pénz átalakulási fázisait hagyományosan öt csoportba sorolják. Az elsőben nyersanyagokat vásárolnak, a másodikban félkész termékeket állítanak elő, a harmadikban elkészülnek a késztermékek, a negyedikben ezeket értékesítik – ennek eredményeképpen vevői követelések keletkeznek –, végül az utolsó, ötödik fázisban a vevők fizetnek, és a vállalkozás újra pénzhez jut.

Az üzleti ciklus előzőekben felsorolt szakaszait a pénzügyi elemzések két csoportba rendezik: az egyikbe kerülnek azok az események, amelyek finanszírozási igényt váltanak ki (készletfelhalmozás, vevői követelésállomány kialakulása), a másikba pedig azok, amelyeknél ún. spontán források (szállítói tartozások, egyéb rövid lejáratú kötelezettségek) keletkeznek. Ez utóbbiakat azért nevezik spontán forrásoknak, mert a vállalatnak nem kerül külön erőfeszítésébe azok megszerzése.

A továbbiakban megvizsgáljuk, melyek azok a legfontosabb gazdasági tényezők, amelyeknek a hatására az üzleti ciklus során kisebb vagy nagyobb finanszírozási igény keletkezik. Ezek a következők: a profil (technológia), az értékesítési helyzet, a vállalati méret hatása, valamint a költségvetési kapcsolatok szerepe.

- A profil (technológia, üzleti ciklus)

Az okok számbavétele során először a profil hatását kell kiemelni, hiszen az, hogy milyen termékeket gyárt, szolgáltatásokat nyújt, milyen technológiát alkalmaz egy vállalat, nagyban meghatározza az üzleti ciklusát is. A technológiával függ össze a nyersanyagok, félkész termékek és kisebb részben a késztermékkészletek nagysága. Vannak rendkívül anyagigényes tevékenységek, amelyek nagy készletállományt indokolnak. Ilyen tevékenységet folytat például a feldolgozóipar egésze. Ugyancsak nagy készletállományt igényel a kis- és nagykereskedelem. Ezzel szemben más ágazatokban – pl. a szolgáltatásoknál – elhanyagolható a tevékenység anyagigénye, így nincs szükség nagy készletállományra sem.

- Az értékesítési helyzet

Az értékesítési helyzet változása jelentős hatást gyakorol a késztermékkészletek változására, azon keresztül az üzleti ciklus finanszírozási igényére. Ha romlik az értékesítési helyzet, akkor megnő a késztermékkészletek nagysága. A javuló értékesítési helyzet pedig lehetővé teszi a készletállomány csökkentését, ami együtt jár az üzleti ciklus alacsonyabb szintű finanszírozási igényével is.

- A méret hatása (erőfölény a vevőkkel, szállítókkal szemben)

A méret hatása önmagában nem, hanem a monopol-, illetve oligopolhelyezettel befolyásolja az üzleti ciklus finanszírozási igényét. Az erőfölényben lévő vállalatok (pl. multinacionális cégek és leányvállalataik, nagy áruházláncok) napjainkban általában 90 napos fizetési határidőben állapodnak meg a szállítóikkal, de a valóságban még ennél is később, gyakran

csak 120-150 nap múlva fizetnek. Ilyen fizetési határidők mellett ezek a cégek jelenős áránú és volumenű, ún. spontán és ingyenes finanszírozási forrásokhoz jutnak.

Ennek tükrösképe azoknak a beszállító vállalatoknak a vevőállománya, akik kénytelenek elszenvedni vevőik erőfölényét. Nekik valamilyen formában refinanszírozni kell a magas vevőállományt. Ez a refinanszírozás történhet saját tőkéből, tulajdonosi kölcsönből, illetve hosszú vagy rövid lejáratú bankhitelből. A közepes és a kis-, de leginkább a mikro-vállalkozásoknál egyre csökken a szállítói spontán finanszírozás lehetősége, mivel azok nincsenek erőfölényben a saját szállítóikkal szemben. Ilyen szempontból a kis- és mikro-vállalkozások vannak a legkedvezőtlenebb helyzetben, mivel ők gyakran készpénzzel kénytelenek kifizetni az általuk vásárolt nyers-, üzem- és egyéb anyagok árát.

- A költségvetési kapcsolatok szerepe

Végezetül szólni kell a költségvetési kapcsolatok szerepéről is. Minden gazdálkodó szervezet sok szálon keresztül kapcsolódik a tájan értelmezett költségvetéshez, azaz az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatalhoz, a Társadalombiztosítási Alaphoz és Országos Egészség-biztosítási Pénztárhoz, a Vám- és Pénzügyőrséghez. A vállalkozások számára a legnagyobb fizetési kötelezettséget jelentő tételek a következők: nettó áfabefizetések (a bruttó befizetések és visszaigénylések egyenlege), jövedékiadó-befizetések (a jövedéki termékeket előállító és forgalmazó vállalatoknál ez még nagyobb tétel, mint az áfa), tb-befizetések, vámok és illetékek, társasági adó és adóelőleg-fizetések. Ezek a tételek a vállalat munkabértartozásaival együtt a mérleg egyéb rövid lejáratú kötelezettségei közé sorolva jelennek meg. Ha a vállalatok határidőre eleget tesznek a befizetési kötelezettségeknek, akkor is fennáll ezeknek a kötelezettségeknek egy olyan napról napra változó állománya, amely ingyenes forrást jelent a gazdálkodóknak. (Ez a különböző befizetési kötelezettségek eltérő határideje miatt van így.) Ennek összege és aránya nem elhanyagolható. A KSH statisztikai adatai alapján (KSH [2004]) megállapítható például, hogy az összes vállalati forrásoknak 10, az összes idegen forrásoknak (kötelezettségeknek) 24, a rövid lejáratú kötelezettségeknek pedig 33 százalékát tették ki az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek.

Az idézett statisztikai adatok alapján az is megállapítható, hogy a technológia és az értékesítési helyzet együttes hatására viszonylag nagyarányú (51 napi árbevételnek megfelelő) készletre van szükség egy átlagos vállalatnál; majdnem ilyen mértékű (41 nap) a vevői követelések nagysága is. A spontán forrásoknál a vevőktől némileg elmarad a szállítóállomány (31 nap) és az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek aránya (34 nap). Mindezek hatására a vállalat rászorul a folyó termelés (üzleti ciklus) finanszírozásánál külső forrásokra is. Ezeket a külső forrásokat működő tőkének (vagy régebbi nevén forgótőkének) is nevezik. Összességként megállapítható, hogy egy átlagos vállalat mintegy 27 napi árbevétel erejéig kénytelen külső forrásokat bevonni folyó termelésének finanszírozásába.

Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy ez az adat csak a legtipikusabb, termelési profilú, átlagos méretű vállalatok üzleti ciklusát illusztrálja. Más profil, más méret esetén másképpen alakul az üzleti ciklus is.

A folyó termelés finanszírozás igényének kialakulását, mozgását általában kényszerek határozzák meg, és ezek külső finanszírozási szükségletet generálnak. Ilyen kényszert jelent pl. a nagy volumenű vevő- vagy készletállomány refinanszírozása. A kényszerek jelentik a tipikus esetet, de természetesen előfordulnak kivételek is.

2.2. A fejlesztések és beruházások finanszírozási igénye

A fejlesztések finanszírozási igényének számszaki meghatározása látszólag egyszerű, mivel az a fejlesztési program költségével egyenlő. Ezen a triviális megállapításon túl azonban nehéz további szabályszerűségeket megállapítani, mivel a hosszú lekötésű eszközbővítés (beruházás, tárgyi eszközbővítés, vállalatfelvásárlás, egyéb akvizíció, hosszú lejáratú pénzügyi befektetés) a vállalat tulajdonosának vagy menedzsmentjének szabad döntésén alapul, nem pedig az üzleti ciklus eseményeinek kényszere váltja ki azt. Egy vállalat ugyanis mindig szabadon dönti el, hogy az adott évben végrehajt-e egy beruházást, elhalasztja-e, esetleg végleg lemond-e a tervezett beruházásról.

Ebből következik, hogy a fejlesztések finanszírozási igényét meghatározó tényezőknek csak közvetett okait tudjuk megnevezni. Ezek az okok nem mások, mint a termelés eszköz-igényessége, a vállalat növekedési potenciálja, illetve az ágazati és nemzetgazdasági konjunktúra.

- **A termelés eszközigényessége**

Az előzőekben felsorolt tényezők közül a termelés eszközigényessége tekinthető leginkább „objektív” elemnek, mivel a technológia végül is meghatározza, hogy adott termelési volumenhez mennyi gépre, berendezésre és ezzel összefüggésben mennyi üzemi, raktár- és egyéb épületre van szükség. A fajlagos eszközigeny – figyelembe véve a meglévő eszközpark előregedését – meghatározza a pótlási szükségletet, és annak finanszírozási igényét is.

- **A vállalat növekedési potenciálja**

Ha a technológia és a termelés eszközigényessége a pótló beruházások, akkor a vállalat növekedési potenciálja a bővítő beruházások volumenét határozza meg. A növekedési lehetőségeket csak növekvő termelési volumennel lehet kihasználni, amely viszont feltételezi az eszközfejlesztést, azaz a beruházásokat.

- **Nemzetgazdasági, ágazati konjunktúra**

Az ágazati és a nemzetgazdasági konjunktúra még egy fokkal közvetettebb hatású tényező, mint az előző kettő, mivel olyan értelemben befolyásolja a beruházásokat, és azokon keresztül a finanszírozási igényt, hogy megszabja a vállalatok növekedési feltételeit. A konjunktúra felívelő szakaszára az élénkebb beruházási tevékenység és a növekvő hosszú lejáratú finanszírozási igény jellemző, a dekonjunktúra éveiben pedig általában elhalasztják a beruházásokat, és ezzel párhuzamosan visszaesik a hosszú lejáratú források iránti kereslet is.

2.3. A finanszírozási cél és a finanszírozási források futamidejének kapcsolata

Az előző részekben a finanszírozás célja szerinti csoportosításban elemeztük a gazdasági pénzügyi eseményeket. A továbbiakban áttekintjük a finanszírozási cél és a finanszírozási idő kapcsolatát.

A finanszírozási célok és a finanszírozási források lejáratára közötti kapcsolat

Finanszírozási cél	A források lejáratára
A folyó termelés (üzleti ciklus) finanszírozása	Rövid és hosszú
A fejlesztések – beruházások finanszírozása	Hosszú

Forrás: a szerző összeállítása

Az 1. táblázatból látható, hogy a finanszírozási cél és a finanszírozási idő közötti kapcsolat nem függvénytörvényes, az üzleti ciklus finanszírozásánál ugyanis részben vállalatvezetői döntés kérdése, hogy mekkora részt finanszíroznak rövid, illetve hosszú lejáratú forrásokkal, míg a fejlesztések és beruházások finanszírozási szükségletét kizárólag hosszú lejáratú forrásokkal oldják meg. Mindezek alapján csak az első eset szorul magyarázatra, ezért a továbbiakban megvizsgáljuk, milyen elvek alapján és milyen mértékben finanszírozzák az üzleti ciklust hosszú lejáratú forrásokkal.

- Az üzleti ciklus hosszú lejáratú finanszírozása

A hosszú lejáratú finanszírozás gyakorlata abból az általános finanszírozási szabályból ered, amely szerint a hosszú leköltésű eszközöket csak ugyanolyan hosszú lejáratú forrással szabad finanszírozni. Ezt másképpen úgy lehet megfogalmazni, hogy a hosszú lejáratú forrásoknak nagyobbak kell lenniük a hosszú leköltésű eszközökénél.

E szabály érvényesülése vagy megsértése alapján az angolszász pénzügyi szakirodalomban a következőképpen csoportosítják a vállalatokat.

Konzervatív az a vállalat, amelyik csak a szezonális forgóeszköz-szükségletének a csúcspontjait finanszírozza rövid lejáratú forrásokkal. Ha a vállalat a teljes szezonális forgóeszköz-szükségletét rövid lejáratú forrásokkal finanszírozza, akkor még mindig *szolidnak* nevezik, ha viszont a tartós forgóeszköz-növekmény egy részére is kiterjed a rövid lejáratú finanszírozás, akkor ezt már *agresszív* finanszírozási politikának tekintik.

Meg kell jegyeznünk, hogy ez utóbbi finanszírozási politika a legtipikusabb Magyarországon, ezért a hazai viszonyok között átlagos vállalatnak nevezhetjük az ilyen cégeket. Agresszívnek csak azok a vállalkozások tekinthetők, amelyek a teljes forgóeszköz-állományt rövid lejáratú forrásokkal finanszírozzák. A vállalati ügyfelek egy része még a hosszú leköltésű (befektetett) eszközök egy részét is rövid lejáratú forrásokkal finanszírozza (itt a likviditási mutató értéke már 1-nél is kisebb). Ez a finanszírozási politika már a hazai viszonyok között is különösen agresszívnek minősíthető, és csődvészélyességet jelez.

Összefoglalva megállapíthatjuk tehát, hogy a tartós forgóeszköz-növekménynek egy részét hosszú lejáratú forrásokkal „illik” finanszírozni, de ennek mértéke a vállalati menedzsment finanszírozási politikájától és pénzügyi döntéseitől függ.

- A fejlesztések és beruházások hosszúlejáratú finanszírozása

Az előzőekben idézett finanszírozási szabályból az is következik, hogy a befektetéseket és beruházásokat csak és kizárólag hosszú lejáratú forrásokból szabad finanszírozni. Ezek a források részben hosszú lejáratú bankhitel, részben pedig tulajdonosi tőke hozzájárulást jelentenek.

2.4. A finanszírozási és a hiteligény kapcsolata

A vállalati oldal áttekintésének lezárását néhány olyan összefüggés felvázolásával zárjuk, amelyek azt mutatják, hogy a finanszírozási igényből mennyi transzformálódik át hitel-igénnyé, illetve milyen más forrásokra számíthatnak még a vállalatok. A vállalati pénzügyi statisztikai adatok alapján a vállalatok által igénybe vett források gyakorisági sorrendje (az ún. spontán forrásokon túl) a következő:

- rövid lejáratú bankhitelek,
- hosszú lejáratú bankhitelek,
- tulajdonosi kölcsönök (kisvállalkozásoknál ezek gyakran az első helyen állnak),
- megtermelt nyereség visszaforgatása,
- más vállalatoktól kapott kölcsönök,
- tulajdonosi tőkehozzájárulás.

Az előzőekben bemutatott források legtipikusabb kombinációi a következők:

a) A folyó termelés rövid lejáratú finanszírozási igények kielégítésére kizárólag bankhitel vesznek fel a vállalatok, míg annak hosszú lejáratú finanszírozását elsősorban hosszú lejáratú bankhitel, másodsorban hosszú lejáratú tulajdonosi kölcsön igénybevitelével oldják meg. (Ez főképpen a kisvállalkozásokra jellemző).

b) A fejlesztések, beruházások finanszírozásához maximum 75-80 százalékos részarányig adnak a bankok hosszú lejáratú (15-25 éves futamidejű) hitelt, a maradék 20-25 százalékos saját erő forrása pedig vagy a vállalkozás saját tőkéje és visszaforgatott nyeresége, vagy pedig a tulajdonosok tőkehozzájárulása.

A bemutatott – legtipikusabbnak számító – finanszírozási gyakorlat mellett természetesen előfordulnak más finanszírozási kombinációk is.

3. A BANKOK VÁLASZA A VÁLLALATI HITELIGÉNYEKRE: AZ ÜGYFÉLLIMITRENDSZER

3.1. A bankokban alkalmazott ügyféllimit-számítás

- Az ügyféllimit funkciói és a limitrendszer elemei

Minden rendszer, így az ügyféllimitrendszer elemeit, logikáját, módszertani hátterét is a funkcióiból lehet levezetni. Mint az 1. pontban említettük, az ügyféllimit-számításnak ma

a bankokban két alapvető funkciója létezik, az egyik a hiteladminisztráció egyszerűsítése, a másik pedig az ügyfelek eladósodásának, ezen keresztül a bank kockázati kitettségének korlátok között tartása (limitálása). Ebből kiindulva, az ügyféllimitok használata a következőképpen történik a gyakorlatban.

Először az ügyfél hiteligényéből kiindulva, meghatároznak egy összeget, amely kifejezi a bank adott ügyfél irányában vállalt kockázati kitettségének maximumát. Bármily meglepőnek tűnik, a bankok egy jelentős csoportja minden további vizsgálat nélkül elfogadja az ügyfél kérését, azaz az ügyféllimitot a kért hitel és egyéb termékek egyszerű összegzésével határozza meg, feltéve, hogy az ügyfél kockázati besorolása a bank számára elfogadható. Elégé elterjedt viszont az a gyakorlat, amely szerint a bankok azt is meghatározzák, hogy a cégeknek nyújtott hitelkeret és az értük vállalt banki kötelezettségek együttes összege nem lehet több, mint a vagyonuk vagy az árbevételük, esetleg a saját tőkéjük meghatározott százaléka. Második lépésben az így meghatározott ügyféllimitot esetleg korrigálják az ügyfél kockázati osztályának megfelelő koefficienssel. Ez a kockázati koefficiens a kedvező kockázati besorolású ügyfeleknél 1 fölötti, a kedvezőtlenebb besorolásúaknál 1 alatti szorzó lesz.

Az ügyféllimitot általában évente egyszer, az ügyfélminősítés szokásos menetéhez kapcsolódva felülvizsgálják. Ha az ügyfélkockázati besorolás romlik, akkor annak függvényében csökkentik, ha a minősítés változatlan marad, akkor az előző évivel azonos szinten hagyják, ha a kockázati besorolás javul, akkor pedig megemelik a limit összegét.

Az ügyféllimit fontos jellemzője, hogy – az érvényességi időtartamon belül – visszatöltődő jellegű, azaz egy-egy kölcsönszerződés lejártával újabb azonos vagy kisebb összegű kölcsönre vonatkozó szerződés köthető az ügyféllel.

Ha egy időpontban az ügyfél igényei meghaladnák a kiszámított és szabályzatban rögzített limitjét, más szóval limittúllépés következik be, akkor limittúllépésvizsgálatot végeznek el, amit összekötnek az ügyfélkockázat újbóli felmérésével. Ha a felülvizsgálat eredménye pozitív, akkor felemelik a limit összegét, ellenkező esetben viszont változatlanul hagyják, és nem teljesítik az ügyfél limiten túli hitelkérelmét.

A legtöbb bankban a globális ügyféllimiton belül allimiteket is meghatároznak, azaz egy több elemből álló limitrendszer alakítanak ki. A limitrendszer elemeit, azaz az allimiteket lejárat, fedezettség, devizanem szerint csoportosított banki termékekhez kötik. Az allimiteket kockázati hierarchiába rendezik, és a limitszabályzatban rögzítenek egy allokációs mechanizmust, amely azt szabályozza, hogy milyen feltételek mellett lehet az egyik allimitet átranzformálni a másikká. Általában korlátozás nélkül megengedik, hogy egy ügyfél alacsonyabb kockázatu terméket vegyen igénybe egy magasabb kockázatu limit terhére. A fordított mozgás is megengedett, de ilyen esetekben valamilyen kockázati szorzót alkalmaznak a különböző allimitek egymással történő összevetésénél (ún. limitkönyvelést végeznek.) A limitkönyvelés segítségével annak kihasználása folyamatosan figyelemmel kísérhető, indokolt esetben a limit blokkolható, illetve az esetleg előforduló limittúllépések – limit hiányában fennálló (lejárt) hitelek – azonnal regisztrálhatók.

Összefoglalásként hangsúlyoznunk kell, hogy az ügyféllimit-számítás legnagyobb pozitívumának továbbra is azt tartják a bankokban, hogy használatukkal jelentősen leegyszerűsíthető a hiteladminisztrációs munka. Ebből adódóan a limitszámítás módszertanának nem tulajdonítanak kiemelt jelentőséget.

- A limitszámítás módszertana, annak hiányosságai

A limitszámítás módszertana tehát még ma is nagyon egyszerű, leggyakrabban az árbevétel, a mérlegfőösszeg vagy a saját tőke meghatározott százalékában szabják meg az ügyféllimit összegét. A következő részben megvizsgáljuk, milyen elvek alapján, milyen képletek segítségével lehetséges ügyféllimitet számítani.

3.2. A limitszámítás során alkalmazható, egyszerűbb eljárások

Előjáróban le kell szögeznünk, hogy az ügyféllimit-számításnak egy adott bank esetében kétlépcsős folyamatnak kell lennie. Első lépésben ki kell számítani, hogy az adott kockázati szint, az adott profil, méret és egyéb jellemzők mellett mennyire adósodhat el a vállalat, azaz mennyi bankhitelt (és egyéb terméket) vehet fel az összes partnerbankjától. A második lépcsőben az így kiszámított összegből ki kell vonni az ügyfélnek idegen bankokkal szembeni hiteltartozását, és a maradék összeg képezheti az ügyféllimitet az adott banknál. A cikk következő részében csak az első lépéshez tartozó számítás egyszerűbb eljárásait mutatjuk be.

3.2.1. A számítások során alkalmazható elvek és módszerek

A kiindulási alapot képező elvek nem mások, mint amelyeket eddig is alkalmaztak a bankokban az ügyfelek hitelezési kockázatának felmérése során. Ezek az elvek természetesen nemcsak a kockázat felméréséhez, hanem az ügyféllimit kiszámításához is jól felhasználhatók.

A kockázatelemzés elveit figyelembe véve, egy ügyfél (vállalat vagy vállalkozás) „normális” hitelállománya, vagy másképpen fogalmazva, a hitel limitje kiszámítható a

- likviditási,
- jövedelmezőségi,
- tőkeszerkezeti és
- hitelvisszafizetési követelmények, valamint az
- üzleti ciklus alapján.

Természetesen más és más elv alkalmazható a rövid és hosszú lejáratú hiteleknél, illetőleg a teljes hitelállományhoz kapcsolódó limitszámításnál. A továbbiakban áttekintjük, hogyan lehet a felsorolt kockázatmérési elveket „lefordítani a limitszámítás nyelvére.”

• Limitszámítás likviditási követelmény alapján

Alapelv: Az ügyfél annyi rövid lejáratú hitelállománnyal rendelkezhet, amely mellett nem süllyed a likviditási mutatója egy meghatározott szint, például 1,3 alá. (A legtöbb bankban ugyanis 1,2 vagy 1,3 egy átlagos ügyfél likviditási mutatójának értéke.)

Formálisan megfogalmazva az előbbi követelményt:

$$\frac{\text{Forgóeszközök}}{\text{Rövid lejáratú kötelezettségek}} \geq 1.3$$

Képlet:

$$L1 = \frac{\text{Forgóeszközök}}{1.3} - \text{Szállítók} - \text{Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek}$$

Az alapelv ugyan egyértelműnek tűnik, mégis problematikusnak tekintő, hogy a számítási eljárás impliciten elfogad bármilyen magas forgóeszköz-állományt, azzal kapcsolatban nem érvényesít semmiféle normatív elvárást. Ez egyben a módszer hiányossága is.

• **Limitszámítás nyereségességi követelmények alapján**

Alapelv: A vállalatnak maximum akkora (rövid és hosszú lejáratú) hitelállománya lehet, amelynek kamatai nem haladják meg az üzemi eredmény meghatározott hányadát, az általános banki elvárások szerint például a felét.

$$L2 = \frac{\left(\frac{\text{Üzemi eredmény}}{2} \right)}{\text{Az összes hitel átlagos kamatlába}}$$

Megjegyezzük, hogy az egyik legnagyobb bankunkban még két évvel ezelőtt is ezt az egyszerű módszert használták a limitszámításra.

• **Limitszámítás tőkeszerkezeti követelmények alapján**

A tőkeszerkezeti követelmény azt jelenti, hogy a finanszírozási forrásokon belül egyes tőkeelemek arányának – így a rövid és hosszú lejáratú hitelekének is – igazodni kell valamilyen „ideális szerkezethez”, mondjuk a vállalat fő profiljának megfelelő ágazat tőkeszerkezetéhez.

Alapelv: Az ügyfélnek annyi hitelállománya lehet, mint amennyi az ágazati átlag. Ezen elv alapján külön lehet hitel limitet számítani a teljes, a rövid és a hosszú lejáratú hitelekre.

Képletek:

$$L3 = \text{Összes forrás} * \text{Összes hitelállomány arányának ágazati átlaga}$$

$$L4 = \text{Összes forrás} * \text{Rövid lejáratú hitelek arányának ágazati átlaga}$$

$$L5 = \text{Összes forrás} * \text{Hosszú lejáratú hitelek arányának ágazati átlaga}$$

Ehhez a számításhoz elengedhetetlen, hogy a bank rendelkezzen friss ágazati statisztikai adatokkal.

• **Limitszámítás hitelvisszafizetési követelmények alapján**

Alapelv: A vállalatnak akkora hitel állománya lehet, amely mellett a hitelvisszafizetési idővel mért hitel-visszafizető képessége egy meghatározott szinten, a legtöbb bank által elfogadhatónak tartott három éven belül marad.

$$\frac{\text{Összes hitel}}{(\text{Adózott eredmény} + \text{értékcsökkenés})} \leq 3$$

$$L6 \leq 3 * (\text{Adózott eredmény} + \text{értékcsökkenés})$$

• **Limitszámítás az üzleti ciklus alapján**

Egy vállalat folyó termelésének finanszírozási igényét az üzleti (termelési) ciklusa határozza meg, ahogyan azt az 1. pontban részletesen elemeztük. Ennek relatív nagysága alapján lehet limitet számítani, hasonlóan a tőkeszerkezeti követelménynél alkalmazott számítási metódushoz.

Alapelv: egy ügyfél annyi napi árbevételnek megfelelő rövid lejáratú hitelállománnyal rendelkezhet, amennyi az ágazati átlag.

Képlet:

$$L7 = \text{Nettó árbevétel} * \left(\frac{\text{Rövid lejáratú hitel}}{\text{Árbevételmutató ágazati átlaga}} \right)$$

• **A számítási eredmények összefoglalása és az egyes eljárások alkalmazhatósága**

Az előző részekben bemutatott öt limitszámítási elv figyelembe vételével meghatározott limitszámítási eljárások alkalmazhatóságát foglalja össze a 2. táblázat.

2. táblázat

A limitszámítási elvek alkalmazhatósága a különböző lejáratú hiteleknél

Limitszámítási elv	Rövid lejáratú hitelek	Hosszú lejáratú hitelek	Teljes hitelállomány
Likviditási kritérium	Igen	Nem	Nem
Nyereségességi elv	Nem	Nem	Igen
Tőkeszerkezeti követelmény	Igen	Igen	Igen
Hitelvisszafizetési elvárás	Nem	Nem	Igen
Üzleti ciklus elve	Igen	Nem	Nem

Forrás: a szerző összeállítása

A táblázat áttekintése után joggal vetődik fel a kérdés, hogy közülük melyiket célszerű alkalmazni a gyakorlatban. A táblázatban összefoglalt információk alapján megállapítható, hogy az öt elv közül csak három – a nyereségesség, a tőkeszerkezet és a hitelvisszafizetés – alkalmas arra, hogy segítségükkel a teljes hitelállomány limitjét meghatározzák, a másik kettővel csak a rövid lejáratú hitelek limitjét lehet kiszámítani. A nyereségességi elv egyik hátránya, hogy a kamatfizető képességből vezeti le a hitel összegét, és nem veszi tekintetbe a hitel tőketörlesztésével összefüggő követelményeket. Mindezek alapján azt a következtetést lehet levonni, hogy a tőkeszerkezeti és a hitelvisszafizetési elveket célszerű alkalmazni a limitszámítás során.

A következőkben gyakorlati példákon mutatjuk be a két számítási eljárás alkalmazhatóságát. A példákban szereplő vállalatok valódi cégek, amelyeknek mérleg- és eredménykimutatási adatait használjuk fel inputadatként. A cégek között szerepelnek nagy és közepes vállalatok is, kettő közülük nyereséges, három veszteséges, az utóbbiak egyike gyakorlatilag már hitelképtelen. A vállalatok valódi nevei helyett a profiljukat használjuk fel megnevezésként. A számításához szükséges alapadatokat a 3. táblázat tartalmazza.

3. táblázat

A limitszámításhoz szükséges alapadatok

Megnevezés	A) Textil- ipar	B) Műanyag- ipar	C) Vegyipar	D) Ruhaipar	E) Építő- anyag-ipar
Értékesökkenés	154	2 589	7 797	187	1 591
Adózott eredmény	-128	-1 697	4 984	-570	1 044
Összes forrás	2 768	29 652	181 974	2 917	28 323
Összes hitel	586	8 606	46 326	521	3 953
Hitel/összes forrás aránya az adott profilnál (%)	13,4	14,7	14,7	13,4	18,9

Forrás: a szerző számításai vállalati mérlegekből

A számítások eredményeit a 4. táblázat foglalja össze. Az adatok alapján jól kirajzolódnak az alkalmazott eljárások előnyei és hátrányai.

A limitszámítás eredményei

1) Vállalat	2) Tőke- szerkezet	3) Hitelvisszafizető képesség	4) Átlag (2+3)/2	5) Tényleges hitelállomány
A) Textilipar	371	78	225	586
B) Műanyagipar	4 359	2 676	3 517	8 606
C) Vegyipar	26 750	38 343	32 547	46 326
D) Ruhaipar	391	0	195	521
E) Építőanyag-ipar	5 353	7 905	6 629	3 953

Forrás: a szerző számításai vállalati mérlegekből

A tőkeszerkezet alapján történő limitszámítás azt mutatja meg, mennyi hitele lenne a cégnek, ha minden szempontból olyan sajátosságokkal bírna, mint a saját ágazatába tartozó, többi vállalat. Ez a számítási mód tehát, ha összevontan is, de tartalmazza azokat a profillal kapcsolatos, speciális ágazati finanszírozási igényeket, amelyekről az előző pontokban írtunk. A limitadatokat összevetve a ténylegesen meglévő hitelállománnyal, megállapítható, hogy az öt vállalat közül négy többé-kevésbé „túl van hitelezve.”

A hitelvisszafizető képesség alapján kiszámított limitek azt mutatják meg, hogy a cég jelenlegi cash flow-termelő képessége mellett mekkora az a hitelösszeg, amelyet három év alatt vissza tudna fizetni. A D) és az A) jelű vállalatnál ez nulla vagy ahhoz közelítő érték, a B)-nél és a C)-nél is kevesebb, mint a meglévő tényleges hitelállomány. Egyedül az építőanyag profilú E) vállalatnál magasabb a limit, mint a tényadat. A két metódus segítségével meghatározott, számszerű értékek ugyan jelentősen eltérnek egymástól, de az összkép mégis hasonló. A hitelvisszafizető képesség alapján számított limitek és a tényadatok összevetése során is azt a következtetést vonhatjuk le, hogy ugyanaz a négy vállalat (e számítás szerint inkább többé, mint kevésbé) „túl van hitelezve”.

3.3. A limitszámítás során alkalmazható, komplex eljárások

Magyarországon kevés bankban alkalmaznak egyszerű képleteknél bonyolultabb számítási metódust. A továbbiakban két ilyen bank gyakorlatát vizsgáljuk meg.

Az egyikben (nevezzük A banknak) a kockázatváltozás elvét alkalmazzák limitszámítási metódusként. A jövőbeni limitet 1 éves időhorizontú pénzügyi tervben határozzák meg a következő eljárással: a tervezési eljárás során a számítógépes algoritmus egyre nagyobb összegű „hitelt ad” a vállalatnak. Amikor a terv szerinti hitelállomány olyan nagy összegű lesz, hogy emiatt romlik az ügyfél kockázati besorolása, akkor leáll a számítási iteráció, és az ennek végeredményeként megjelenő pénzügyi tervben szereplő hitel nagyságot tekintik a vállalat ügyféllimitjének. (Pontosabban, az eljárás a leírtnál egy kissé differenciáltabb és bonyolultabb. Az adott bankban egy tíz elemből álló kockázati besorolást alkalmaznak, és

a limitszámítási algoritmus három kategóriányi romlást enged meg a legjobb ügyfeleknél, kettőt az átlagosnál jobb, egyet pedig az átlagos ügyfeleknél.) Az eljárás előnye az, hogy az előző pontban bemutatott, egyes kockázati mérési elveket együttesen – komplex módon – veszi figyelembe, amikor a kockázati besorolás változása alapján végzik a limitszámítást. A hátránya abban mutatkozik meg, hogy a tervezési eljárás során az egyre növekvő hitelfelvételhez fiktív eseményeket kell szimulálni az eszközoldalon (beruházást, készletnövekedést, vevőállomány-növekedést stb.). Ezek a fiktív események azonban nem mindig egyeznek meg az ügyfél ténylegesen várható gazdálkodási eseményeivel, ezért olykor irreális mérleg-szerkezet és limitösszeg lesz a számítás végeredménye.

A másik bank (nevezzük *B* banknak) limitszámítási gyakorlata is pénzügyi terv készítésén alapult. Itt egy középtávú pénzügyi tervet készítenek el a bankban, az ügyfél által megadott adatokból. A számítás végeredménye egy komplex eredmény, mérleg, cash flow-tervből álló pénzügyi előrejelzés, amelynek alapján a bank az elkészült forrástervben szereplő hitelállomány-adatokat tekinti az ügyfélhitel limitjének. Az eljárás előnye abban áll, hogy egyszerű és egyértelmű számítási eljárás; hátránya a gyakorlatban az, hogy az ügyfél által megadott adatok általában irreálisan kedvező feltételezéseken alapulnak, amelyet a bank munkatársainak sem sikerül mindig reális pénzügyi tervadatokká alakítani. Így sok esetben az ügyfél számára irreálisan kedvező limitösszeget határoz meg a számítógépes program.

3.4. A bemutatott eljárások összehasonlítása, javaslatok

A javaslatok megfogalmazása előtt érdemes végiggondolni azokat a dilemmákat, amelyeket az ügyfél-limit-számítási rendszer fejlesztőjének meg kell válaszolnia a munka megkezdése előtt. Ezek a következők:

- Figyelembe vegye-e az ügyfél ágazati, esetleg egyedi sajátosságait, vagy érvényesítsen egységes, normatív kritériumokat a számítási eljárás során?
- Legyenek-e olyan allimitek a kockázatvállalási limiten belül, amelyek a különböző terméktípusokhoz kapcsolhatók ?
- Mindezek függvényében egyszerű vagy bonyolultabb számítási eljárást, algoritmust célszerű-e alkalmazni a limitszámításra ?

Az első két kérdésre adott válasz részben meghatározza a harmadikat is. Vegyük sorra e kérdéseket!

a) Az egyszerűsített eljárások kapcsán az a probléma, hogy azok egyike sem veszi figyelembe az egyedi ügyfélsajátosságokat, és az ágazati sajátosságokra is csak a tőkeszerkezeti elv van részlegesen tekintettel. A hitelvisszafizető képesség elvén alapuló eljárás viszont csak és kizárólag egységes normatív követelmény alapján számítja ki minden egyes ügyfél-hitel limitjét, függetlenül az ágazati és az egyedi sajátosságoktól.

A bemutatott komplex eljárások közül elsősorban a *B* bank (és bizonyos mértékben az *A* bank) módszere olyan módszernek, amely jelentős mértékben figyelembe veszi a limit meghatározásánál az ügyfél egyedi sajátosságait – azaz az üzleti ciklusát (ezen keresz-

tül az ágazati sajátosságokat is) –, valamint a fejlesztési, beruházási elképzeléseit. Ez abból következik, hogy az ügyfél által megadott tervadatokból készítik el a limitszámítás alapját képező pénzügyi tervet, amely így teljes mértékben tükrözi az ügyfél jelenbeli helyzetét és a jövőre vonatkozó elképzeléseit.

b) Az ügyféllimit felbontása különböző allimitekre azért lenne indokolt, mert a különböző banki termékeknek különböző a kockázata. Más a hosszú és más a rövid lejáratú hiteleké, különbözik a hiteltermékek és a különböző garanciavállalások kockázata, és más kockázatok kapcsolódnak a forint, illetve az eltérő devizanemekben nyújtott hitelekhez. Azt azonban látnunk kell, hogy ha az egyes ügyfélhez kapcsolódó kockázatvállalási limitet felbontják allimitekre, akkor elkerülhetetlen, hogy szabályozzák az allimitek közötti mozgást is, és ún. limitkönyvelést végezzenek. Ez nemcsak bonyolulttá és nehézkessé teszi a limit használatát, hanem megfosztja a bankokat attól a rugalmasságától, hogy könnyen és egyszerűen tudjanak alkalmazkodni a gyorsan változó ügyféligényekhez. Véleményem szerint nincs akkora különbség a különböző banki termékek kockázatában, ami indokolta tenné az allimitek rendszerét; az ebből adódó hátrányok nagyobbak lennének, mint az előnyök. Egy banknak a mai piaci feltételek között hagynia kell, hogy az ügyfél egy globális kockázatvállalási limiten belül a saját igényei alapján határozza meg, melyik banki terméket milyen arányban veszi igénybe.

c) A harmadik kérdésre leginkább annak függvényében adható válasz, hogy a bank mennyi erőforrást hajlandó áldozni a rendszer fejlesztésére, illetve a limitrendszer folyamatos használatára. Egy bonyolultabb rendszer fejlesztése többbe is kerül, mint egy egyszerű, de ennél fontosabb szempont, hogy a rendszer mindennapi használata milyen időráfordítást igényel a bank munkatársaitól, ezen keresztül hogyan emeli meg a bank munkabér- és egyéb folyó működési költségeit. A megfontolások során nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a többletköltségekkel szemben fennállnak általában – de nem mindig – számszerűsíthető többlethozamok: a jelen esetben például az ügyfelek finanszírozási igényeinek árnyaltabb figyelembe vétele és jobb kiszolgálása, társulva a banki kintlévőségek pontosabb és alaposabb kontrolljával.

Összefoglalva, a következő tanulságokat lehet megfogalmazni:

- Ha az előzőekben a vázolt szempontok mérlegelése után úgy dönt a bank, hogy egyszerű számítási módszert alkalmaz, akkor azt az eljárást ajánlhatjuk, amelyet a 4. táblázatban ismertettünk. A negyedik (átlag) oszlopban található limitadatok ugyanis a tőkeszerkezeti és hitelvisszafizető képesség oszlopainak átlagából jöttek létre. Ebből adódóan, egyrészt erős normatív követelményt fogalmaznak meg az ügyfél hitelvisszafizető képességével kapcsolatban, másrészt pedig az ágazati jellemzőket is bizonyos mértékig figyelembe veszik a tőkeszerkezeti elven keresztül, így ez az eljárás jó kompromisszumot jelent két eltérő elv alkalmazása között.

- Ha egy bank úgy látja, hogy érdemesebb a komplexebb és egyben bonyolultabb eljárást alkalmazni, akkor ajánlani lehet a *B* bank gyakorlatát, amely szerint az ügyfél által készített üzleti és pénzügyi tervből kiindulva állítanak össze egy olyan pénzügyi előrejelzést, amely egységes banki sémát követ (erre az összehasonlíthatóság érdekében van szükség), és a pénzügyi tervben megjelenő hosszú és rövid lejáratú hitelek állományadatait tekintik az ügyfél hitellimitjének. Ez esetben azonban arra is szükség lesz, hogy a szoftverbe beépítsenek egy olyan algoritmust, amely feltárja az ügyfél által készített tervben szereplő, irreális feltételezéseket és azok hatását a pénzügyi terv egyes részeire, különös tekintettel a jövőbeni cash flow-termelő képességre, finanszírozási igényére és hiteltörlesztő képességre. Más szavakkal, ez az algoritmus elkészíti az ügyfél által benyújtott, túlzottan optimista, esetenként szándékosan kozmetikázott pénzügyi terv reális variánsát. Természetesen egy ilyen szoftvert úgy kell kimunkálni, hogy a beépített tervezési automatizmusok mellett az adott ügyfél banki kapcsolattartója is megfogalmazhassa véleményét a beadott pénzügyi tervről úgy, ahogyan az az *A* bank gyakorlatában megvalósul. Csak egy ilyen – félig automatizált – tervellenőrzési eljárás biztosíthatja, hogy a bank kockázati kitettsége limitált és kontrollált legyen.

IRODALOMJEGYZÉK

- HORVÁTH L. [1999]: Ügyféllimit-számítási módszerek a hitelintézetekben, *Bankszemle*, 1999/1., 44–50. o.
- HORVÁTH L. [2005]: Az ügyféllimit szerepe a banki kontrollingban, in: VIGVÁRI A. (szerk.): Pénzügyi ellenőrzés – egy funkció több szerepben, BME Pénzügyi és Számviteli Tanszék kiadványa, 129–145.o.
- KSH [2004]: A vállalatok pénzügyi adatai 1998–2002, CD-n megjelent kiadvány, 2004.
- Magyarországi hitelintézetek limitszámítási szabályzatai